

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Савінка Артема Вікторовича
«Соціально-перцептивні чинники ефективності адаптації
переселенців у новому середовищі»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність теми дослідження. Обрана А.В. Савінком тема дисертаційного дослідження є надзвичайно своєчасною та практично значущою в умовах сучасних соціокультурних викликів. Повномасштабна війна в Україні спричинила масштабні процеси вимушеного внутрішнього переміщення населення, унаслідок чого мільйони громадян зіткнулися з необхідністю адаптації до нового соціального середовища в умовах хронічного стресу, втрати звичного соціального статусу та розриву усталених міжособистісних зв'язків. Дослідження соціально-перцептивних чинників адаптації дозволяє глибше зрозуміти, як саме переселенець сприймає, інтерпретує та осмислює нову соціальну реальність, і які механізми цього сприйняття сприяють або перешкоджають успішній інтеграції у приймаючу спільноту.

Наукова новизна та значущість теми дослідження також обумовлені тим, що вперше комплексно досліджено структуру соціально-перцептивних чинників адаптації переселенців (навички емпатійної комунікації, толерантність до культурних відмінностей, відчуття приналежності до нової спільноти) та побудовано факторні моделі особистості переселенців із різними рівнями адаптованості саме в українському воєнному контексті. Це дозволило сформувати цілісне бачення механізмів соціально-перцептивної адаптації в ситуаціях вимушеної міграції.

Структура та зміст дисертаційної роботи. Дисертація включає вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел зі

179 найменувань та додатки. Зміст дисертації викладено на 203 сторінках, із них 177 сторінок основного тексту.

Вступна частина дисертаційної роботи характеризується ґрунтовною методологічною побудовою та змістовною повнотою. У ній переконливо обґрунтовано актуальність обраної тематики й визначено її зв'язок із науковою темою кафедри соціальної психології, у межах якої здійснювалося дослідження. Автор чітко окреслив загальну мету роботи, конкретизував шість дослідницьких завдань, а також детально представив емпіричну базу пошуку - 260 респондентів із числа внутрішньо переміщених осіб, об'єкт, предмет і комплекс психодіагностичних методик. Важливим складником вступу є висвітлення наукової новизни отриманих результатів та акцентування їхньої практичної значущості, а також вичерпна інформація щодо апробації результатів, переліку наукових публікацій, структури й обсягу дисертації. Системний виклад ключових положень вступу засвідчує високий рівень дослідницької культури дисертанта, послідовність мислення та логічну узгодженість методологічних засад, покладених в основу наукової праці.

У першому розділі представлено широкий огляд літературних джерел за темою дослідження. Здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз соціальних і психологічних проблем переселенців, ресурсного підходу до розуміння особистості в умовах вимушеного переміщення, а також обґрунтовано авторське розмежування та зміст поняття «соціальна конгруентність». Теоретичні та методологічні засади представлено відповідно до вимог академічної науки: чітко визначено загальнонаукові та спеціальні психологічні принципи, наукові підходи, концепції та положення, що забезпечують комплексний підхід до аналізу теми дослідження. Огляд літератури свідчить про глибоку обізнаність автора з предметом наукового пошуку та високий рівень теоретичної підготовки.

У другому розділі розкрито методологічну стратегію дослідження, побудовану на онтологічному й гносеологічному принципах, ідеї діалогічності та принципі біполярної організації психологічних конструктів. Представлено обґрунтований дизайн емпіричного дослідження та ретельно підібраний

психодіагностичний комплекс із дев'яти методик (опитувальник СПА К. Роджерса - М. Даймонд з авторською модифікацією, тест RAT С. Медника, GHQ Д. Голдберга, методика соціальної фрустрованості Л. Вассермана, опитувальники толерантності Д. Зинов'єва та В. Бойко, методики емпатії В. Бойко та І. Юсупова, 16-факторний опитувальник Р. Кеттелла та авторська методика вивчення уявлень переселенців про інших людей), що забезпечило надійність отриманих даних.

У третьому розділі представлено результати емпіричного дослідження. За допомогою кореляційного та факторного аналізів побудовано трифакторні моделі особистості переселенців із високим рівнем адаптації (особистісна сила та емоційно стабільне Я; психологічне благополуччя та соціальна зрілість; інтернальність і відповідальність за життєві події) та з низьким рівнем адаптації (суперечлива Я-концепція та захисна дезінтеграція; декларативне благополуччя за умов зовнішнього контролю; напружена активність і домінантність на тлі екстернальності та недовіри до соціального середовища). Встановлено вибірковий характер емпатійності переселенців та обернені кореляційні зв'язки емпатії з окремими складовими емоційного інтелекту. На основі отриманих результатів розроблено методичні рекомендації з розвитку соціально-перцептивних чинників адаптації переселенців.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вперше здійсненому комплексному дослідженні структури соціально-перцептивних чинників ефективності адаптації переселенців саме в українському воєнному контексті; розробці та обґрунтуванні факторних моделей особистості переселенців із різними рівнями адаптованості; доведенні ролі соціальної конгруентності як інтегрального показника ефективності соціальної адаптації; створенні авторської методики вивчення уявлень переселенців про інших людей.

Практичне значення дослідження підтверджується розробкою методичних рекомендацій з розвитку соціально-перцептивних чинників адаптації, які включають конкретні напрями корекційної роботи - розвиток навичок емпатійної комунікації, формування толерантності до культурних відмінностей та розвиток відчуття приналежності до нової спільноти. Результати

роботи впроваджено в освітній та науковий процес провідних університетів України.

Висновки, які зроблено дисертантом, чітко сформульовані та переконливі. Вони синтезують всі основні результати дослідження, засвідчують виконання поставлених завдань та досягнення мети.

Основні результати дисертації висвітлено у 8 публікаціях, з яких 4 статті у фахових виданнях з психології та 4 тези конференцій.

Поряд із вагомими результатами та перевагами дисертації А.В. Савінка, вважаємо доцільним висловити окремі зауваження та побажання:

1. На наш погляд, було б цікавим більш розширене подання не тільки негативних, але й позитивних наслідків низького та середнього рівня адаптації переселенців, що суттєво збагатило б дисертаційне дослідження.

2. У підрозділі 3.1 автором наведено результати, які засвідчують відсутність прямого взаємозв'язку між високим рівнем соціальної конгруентності та успішністю адаптації особистості. Вважаємо, що цей науково цікавий і практично значущий результат заслуговує на більш ґрунтовне теоретичне осмислення та розширену інтерпретацію. Детальніше розкриття виявлених закономірностей не лише суттєво збагатило б зміст проведеного дослідження, а й сприяло б підвищенню його наукової завершеності.

3. Третій розділ переобтяжений таблицями (14). Вважаємо, що частину з них можна було винести у додатки, а від частини таблиць зовсім відмовитись та викласти текст описово (наприклад, таблиці 3.2-3.5). Таким чином, це дало б змогу більш чітко структурувати дисертацію.

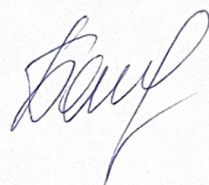
Отже, зазначені зауваження носять характер побажань і не знижують загальної позитивної оцінки наукового дослідження.

Дисертаційна робота Савінка Артема Вікторовича на тему «Соціально-перцептивні чинники ефективності адаптації переселенців у новому середовищі» є завершеною науковою працею. За актуальністю, науковою новизною, практичним значенням одержаних результатів, обсягом проведеного дослідження та рівнем оформлення дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024, а її автор, Савінок Артем Вікторович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри психології та педагогіки
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент

Олена БАБЧУК

Перший проректор
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Максим КОРНІЄНКО